

polkokatolicka jest bardzo widoczna. W jednym i drugim wypadku piśmiennictwo o duszpasterstwie wśród tamtejszych Polonii jest już duże, a w Opracowaniach za mało widoczne. Także we Wstępie.

Autor podjął się opracowania tematu bardzo pożytecznego, gdyż zainteresowanie duszpasterstwem wśród Polonii i Polaków poza granicami Polski oraz duszpasterzami zaangażowanymi w tę działalność jest wielkie. Już w pierwszym tomie słownika ks. Szymańskiego znajdują się liczne biogramy, których brak w innych słownikach czy encyklopediach. Niektórzy duszpasterze Polonii powinni mieć na obszerniejsze biogramy, gdyż ich losy i działalność duszpasterska oraz narodowa zasługują na pogłębione opracowanie. Życzę Autorowi realizacji zamysłu i szybko ukazujących się kolejnych tomów.

Marian Brudzisz CSsR
Kraków

Україна–Польща 1920-1939 рр.: З історії дипломатичних відносин УСРС з Другою Річчю Посполитою. Документи і матеріали / НАН України. Інститут історії України, упорядники Н.С. Рубльова і О.С. Рубльов, Київ: ДУХ І ЛІТЕРА 2012, ss. 624.

W 32. tomie „Studiów Polonijnych” zaprezentowano książkę poświęconą polskiej dyplomacji na Wschodzie w XX i na początku XXI wieku. Znaczna część wspomnianego opracowania dotyczyła powstania i działalności polskich przedstawicielstw dyplomatycznych na terytorium Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej (USRR) w latach dwudziestych-trzydziestych XX wieku. Praca ta znacznie wzbogaciła dotychczasową literaturę na temat szeroko rozumianej polskiej aktywności dyplomatycznej na Wschodzie oraz wzajemnych stosunków dyplomatycznych między Polską a Związkiem Radzieckim.

Zupełnie inny charakter ma najnowsza publikacja, stanowiąca przedmiot niniejszego omówienia. Książka *Ukraina-Polska lata 1920-1939: Z dziejów stosunków dyplomatycznych USRR z II Rzeczpospolitą. Dokumenty i materiały* została opublikowana w 2012 r. w Kijowie przez wydawnictwo „Duch i Litera”, które działa przy Uniwersytecie Narodowym „Akademia Kijowsko-Mohylańska”. Wyjątkowość tej publikacji polega na tym, że jest to praca źródłowa. Po raz pierwszy w jednej książce zostały zgromadzone, i przedstawione dla szerszego grona czytelników, różnego rodzaju dokumenty i materiały dotyczące historii wzajemnych stosunków dyplomatycznych między Ukrainą Radziecką a II Rzeczpospolitą. Ramy chronologiczne tej pracy zostały uwarunkowane dwoma, bardzo ważnymi datami w historii obu państw. Z jednej strony jest to rok 1920, gdy zapoczątkowano polsko-sowieckie rozmowy pokojowe w Rydze, zakończone podpisaniem traktatu pokojowego (18 marca 1921), który m.in. ustalił granicę między Polską a Rosją i Ukrainą Radziecką.

Z drugiej – rok 1939, który stał się początkiem drugiej wojny światowej i kresem istnienia niepodległego państwa polskiego.

Wybór i opracowanie zebranych w prezentowanej książce materiałów źródłowych dokonali ukraińscy historycy – dr Natalia Rublowa i profesor Aleksander Rublow. Najobszerniejszą, źródłową część pracy (s. 61-540) poprzedza artykuł wstępny (s. 359), autorstwa wspomnianych historyków. W tym wprowadzającym w problematykę książki tekście naukowym, omówiona została historia stosunków dyplomatycznych obu krajów, poczynając od pokoju ryskiego aż do paktu Ribbentrop-Mołotow, w wyniku którego terytorium Polski zostało podzielone między hitlerowskie Niemcy i ZSRR. W pierwszej części artykułu wprowadzającego (s. 3-38) autorzy przedstawili proces powstania, obsadę i funkcjonowanie radzieckiego przedstawicielstwa dyplomatycznego we Lwowie. Władze USRR miały niewielki wpływ na funkcjonowanie konsulatu ZSRR we Lwowie, jednak była to placówka najbliższej położona granic Ukrainy Radzieckiej i obejmująca terytorium, gdzie mieszkał znaczny odsetek ludności ukraińskiej. Natomiast w drugiej części wstępu autorzy skupili się na omówieniu polskich placówek dyplomatycznych funkcjonujących w latach 1921-1939 na terytorium USRR. Były to: poselstwo, a później konsulat Rzeczypospolitej Polskiej w Charkowie oraz konsulat (lata 1926-1934), a następnie konsulat generalny RP w Kijowie.

W części źródłowej książka liczy ogółem 133 dokumenty pochodzące z lat 1920-1939. Jedynym wyjątkiem są wspomnienia byłego sekretarza konsulatu USRR w Warszawie, a następnie sekretarza ambasady ZSRR w Polsce M. Hnatiuka pt. „Pierwsze lata ukraińskiej dyplomacji” (1921-1923), spisane w 1969 r. (dok. 133). Zdecydowana większość dokumentów źródłowych pochodzi z trzech państwowych archiwów na Ukrainie. Przede wszystkim są to 54 dokumenty z fondu/zespołu 4 (Ludowy Komisariat Spraw Zagranicznych USRR), który jest przechowywany w Centralnym Państwowym Archiwum Wyższych Organów Władzy i Rządu Ukrainy. Kolejną grupę materiałów (25 dokumentów) zaczerpnięto z fondu/zespołu 1 (Centralny Komitet Komunistycznej Partii Ukrainy) Centralnego Archiwum Państwowego Organizacji Społecznych Ukrainy. Ponadto w omawianej publikacji zostały wykorzystane również archiwalia (28 dokumentów) z Archiwum Służby Bezpieczeństwa Ukrainy, m.in. akta śledcze niektórych represjonowanych osób związanych z funkcjonowaniem republikańskich przedstawicielstw dyplomatycznych w latach dwudziestych-trzydziestych XX wieku. Resztę załączonych w zbiorze dokumentów i materiałów stanowią wycinki prasowe z czasopism, ukazujących się w okresie międzywojennym na terytorium Ukrainy Radzieckiej i Polski (m.in. „Gazeta Polska”, „Kurier Polski”, „Sierp”, „Słowo Polskie” „Diło”, „Komunist” (Charków), „Wisti” WUCWK).

Wszystkie dokumenty i materiały umieszczone w książce – jak zaznaczyli redaktorzy – opublikowano w języku oryginału: polskim, rosyjskim, ukraińskim i francuskim. Dokumenty zostały również opatrzone odpowiednimi przypisami i wyjaśnieniami, które znacznie ułatwiają ich lekturę. Autorzy – jak sami podkreślali we wstępie (s. 59) – starali się przedstawić historię polsko-ukraińskich stosunków dyplomatycznych w okresie międzywojennym poprzez pryzmat konkretnych osób, które były zaangażowane w działalność poszczególnych placówek dyplomatycznych, tak polskich na Ukrainie Radzieckiej, jak i radzieckich w Polsce.

Na koniec warto podkreślić, że prezentowany zbiór dokumentów i materiałów został zaopatrzony również w obszerny spis skrótów (s. 563-569) oraz indeks osób i miejsc geograficznych (s. 570-596). Ponadto na końcu książki dodano w języku polskim (s. 597-606) i ukraińskim (s. 607-619) szczegółowy wykaz zamieszczonych w pracy dokumentów.

Witalij Rosowski
Ośrodek Badań nad Polonią
i Duszpasterstwem Polonijnym KUL